

Unios notatserie 8/2025:

**Unios krav til regjeringens forslag til
statsbudsjett for 2026**

Om Unios notatserie

Unios notatserie gir bakgrunn og kommentarer til aktuelle faglige og politiske spørsmål. Her trykker vi også Unios syn i viktige høringssaker og våre innspill i forbindelse med statsbudsjett mv.

Tidligere utgaver finnes her:

<https://www.unio.no/publikasjoner/unios-notatserie/>

Dette nummeret er utarbeidet av Fredrik Haugen. Han er sjeføkonom i Unio. Foto: Unio / Helene Moe Slinning

Innhold

Overordnede krav til statsbudsjettet 2026.....	2
Et budsjett for styrket beredskap	2
Et budsjett for mindre utenforskap.....	2
Langtidsplan for helse	2
Den økonomiske politikken.....	3
Skatt og avgift	3
Økt innsats mot den svarte økonomien	3
Fagforeningsfradraget må knyttes opp mot G-veksten	4
Kommuneøkonomi	4
Helse og omsorg.....	5
Et varig løft for helsevesenet – en nasjonal nødvendighet.....	5
Sykehus.....	5
Kommunene	6
Helsefremmende, forebyggende og rehabiliterende tjenester	6
Psykisk helse	6
Barn og unge	6
Utdanning og kompetanse	7
Reverser kuttene i FHI.....	7
Klima og miljø.....	8
Barnehage, grunnskole og videregående opplæring.....	8
Høyere utdanning og forskning.....	9
Høyere utdanning.....	9
Forskning.....	10
Studentøkonomi	11
Den frie og uavhengige pressen må styrkes	11
Politiet	12
Bibliotek	12
Den norske kirke	13
Internasjonal bistand	13

24.10.2025

Overordnede krav til statsbudsjettet 2026

Et budsjett for styrket beredskap

Statsbudsjettet 2026 må styrke den sivile samfunnsberedskapen. Politiet er en grunnpilar i den sivile samfunnsberedskapen fordi de sikrer trygghet, rettssikkerhet og tillit mellom staten og borgerne i møte med kriser og trusler. Stortinget må sikre at det bevilges 2 mrd. i friske midler til politibemannning i tillegg til lønns- og prisvekst.

Svak kommuneøkonomi er oppskriften på svekket samfunnsberedskap. Kommunene blir i totalberedskapsmeldingen omtalt som «den grunnleggende byggesteinen i vår beredskap». Et forsvarlig helse- og utdanningstilbud til befolkningen og næringslivet også i en krisetid krever at Stortinget styrker kommuneøkonomien betydelig ut over det regjeringen Støre legger opp til.

Universiteter og høyskoler har i flere år vært utsatt for betydelig budsjettkutt. Dette går ut over samfunnets kunnskapsberedskap. Solid forskningsbasert kunnskap kommer hele samfunnet til gode, og er grunnleggende for et demokratisk samfunn preget av tillit og åpenhet. Stortinget må sikre langsiktig og forutsigbar finansiering av høyere utdanning slik at bredden i både profesjons- og disiplinlag opprettholdes, og både umiddelbare og mer langsiktige forsknings- og utdanningsbehov i samfunnet ivaretas.

En fri og uavhengig presse er svært viktig for den demokratiske beredskapen. Stortinget må øke pressestøtten for å styrke norske redaktørstyrte medier i konkurransen mot utenlandske aktører som Google og Meta. Samtidig må mediene støttes mer i arbeidet for flere unge til å bruke redaktørstyrte journalistiske medier, blant annet ved at det gjeninnføres et plattformnøytralt merverdiavgiftsfritak.

Et budsjett for mindre utenforskap

Styrket kommuneøkonomi er viktig også for å forebygge utenforskap. Svak økonomi gjør at kommunene må kutte i velferdstilbudet. Det vil øke de sosiale forskjellene i samfunnet. Samtidig vil utenforskapet øke fordi kommunene må nedprioritere forebyggende tiltak.

Langtidsplan for helse

Unio ber Stortinget ta initiativ til et bredt, tverrpolitisk helsepolitisk forlik som grunnlag for en nasjonal langtidsplan for helse- og omsorgssektoren. En langtidsplan er viktig for å sikre langsiktig og helhetlig styring, bærekraftig ressursbruk og koordinert innsats på tvers av forvaltningsnivåer og sektorer. Den vil gjøre oss bedre rustet til å møte demografiske endringer, kompetanseutfordringer og økende behov i befolkningen. Samtidig vil den styrke tilliten til velferdsstatens evne til å levere tilgjengelige og kvalitetssikrede helsetjenester også i framtiden.

Den økonomiske politikken

Overskriften på regjeringen Støres forslag til statsbudsjett for 2026 er «trygghet». Budsjettforslaget vil ifølge regjeringen trygge økonomien, fellesskapet og landet.

Det legges opp til å bruke 2,8 prosent av oljefondet i neste års statsbudsjett. Målt i kroner er uttaket rekordhøyt med 579 mrd. Nivået for bruk av oljepenger som er foreslått, er godt innenfor rammene satt av handlingsregelen, og på linje med det Norges Bank la til grunn i sitt siste rentemøte i september. Unio mener derfor at det ikke er grunn til å tro at budsjettet vil legge press på renta.

Regjeringen mener at det foreslåtte budsjettet ikke vil påvirke arbeidsledigheten nevneverdig. Registrert ledighet forventes å ligge fast på dagens lave nivå på 2,1 prosent i både 2026 og 2027. Gjennomsnittlig registrert ledighet i perioden etter finanskrisen og før pandemien var til sammenlikning på 2,6 prosent

Samtidig som ledigheten er lav, er sysselsettingsnivået i Norge høyt sammenliknet med andre land. Det forventes vekst i sysselsettingen også kommende år, men veksten vil være på under 1 prosent.

Skatt og avgift

Unio mener det er potensial for å utvide skattegrunnlagene. Unio har siden 2005 vært pådrivere for økt bruk av grunnrentebeskatning og viser til Skatteutvalget som foreslo økt bruk av grunnrenteskatt på f.eks. vannkraft, havbruk og fiskeri. Vi registrerer at regjeringen ikke har foreslått grunnrenteskatt på bl.a. havvind og fiske. Grunnrenteskatt som er riktig utformet, er nøytral og den påvirker ikke investeringsbeslutningene. Trålerflåten har et klart innslag av grunnrente i sine inntekter. For havvind er det viktig å ligge i forkant. Med fallende utbyggings- og driftskostnader og nye teknologiske løsninger, vil det kunne være betydelig ekstraavkastning i havvind. Unio mener derfor at Norge må få på plass et skatteregime for havvind som sikrer at grunnrenta tilfaller fellesskapet.

Unio krever:

- Skatteutvalgets forslag om grunnrenteskatt på nye områder må følges videre opp i 2026, herunder for fiskeri og havvind.

Økt innsats mot den svarte økonomien

Det er avgjørende for tilliten til skattesystemet at alle som skal faktisk bidra til det solidariske spleiselaget som velferdsstaten er. I dag fører ulike former for skattetriksing og skatteunndragelser til store inntektstap for staten. Dette «skattegapet» er midler som ikke kommer fellesskapet til gode.

Skattemyndighetene i Sverige har tidligere anslått at det svenske skattegapet tilsvarer omtrent 10 prosent av samlede årlige skatter og avgifter. Det finnes ikke tilsvarende anslag for Norge, men hvis skattegapet ligger på et tilsvarende nivå som i Sverige utgjør det opp mot 140 mrd. kroner. Disse skatteinntektene kunne ha styrket offentlige finanser vesentlig uten at det hadde vært behov for upopulære økninger i skatter og avgifter.

Unio mener det er behov for å styrke Skatteetatens arbeid mot svart økonomi og økonomisk kriminalitet. Det bør derfor øremerkes midler til 50 nye skatte- og spesialrevisorstillinger i Skatteetaten. En slik satsing vil legge grunnlaget for å øke skatte- og avgiftsinntektene med flere hundre millioner kroner årlig, og den vil dermed være selvfinansierende.

Samtidig som Skatteetaten settes bedre i stand til å avdekke økonomisk kriminalitet, må politiet og Økokrim settes bedre i stand til å etterforske sakene som avdekkes. I dag henlegges altfor mange saker fordi politiet ikke har ressurser til å håndtere sakene.

Unio krever:

- Det må øremerkes midler på kap. 1618 Skatteetaten, post 21 – Spesielle driftsutgifter, ev. en egen budsjettpost, til 50 nye skatte- og spesialrevisorstillinger i Skatteetaten.

Fagforeningsfradraget må knyttes opp mot G-veksten

En høy organisasjonsgrad er avgjørende hvis den norske modellen skal videreføres. Et viktig virkemiddel for å nå dette målet er at det er attraktivt å være medlem i en fagforening.

Unio ser positivt på at regjeringen foreslår å øke det maksimale fradrag for fagforeningskontingent fra 8 250 til 8 700 kroner, og varslar at den tar sikte på å øke fradraget videre til 10 000 kroner i løpet av inneværende stortingsperiode. Vi mener imidlertid at fagforeningsfradraget bør reguleres i takt med lønnsutviklingen, og at det derfor bør utgjøre en fast andel av folketrygdens grunnbeløp (G), for eksempel 10 prosent av G.

Unio krever:

- Det maksimale fagforeningsfradraget må reguleres i takt med forventet lønnsvekst.

Kommuneøkonomi

Regjeringen legger i budsjettforslaget opp til å øke kommunenes frie inntekter med 4,2 mrd. kroner i 2026. Av dette er 2,9 mrd. kroner kompensasjon for økte utgifter på grunn av endret demografi. Regjeringen legger altså opp til å øke kommunesektorens økonomiske handlingsrom med 1,3 mrd. kroner. Dette tilsvarer det laveste punktet i intervallet på 1,3–2,0 mrd. som ble signalisert i mai i Kommuneproposisjonen 2026.

Det er positivt at regjeringen vil gi kommunene mer penger, men den varslede økningen i frie inntekter er på langt nær tilstrekkelig til å dekke det reelle behovet i sektoren. Stortinget må øke de frie inntektene vesentlig mer enn regjeringen legger opp til.

Hvis kommunene ikke får tilstrekkelige midler og blir nødt til å kutte i velferdstilbudet, vil de sosiale forskjellene i samfunnet øke. Resultatet vil bli at de som har økonomisk mulighet kjøper tjenestene privat, mens andre risikerer å stå igjen med et dårligere eller utilstrekkelig tilbud. Dette utfordrer prinsippet om likeverdige tjenester for alle, uavhengig av lommebok eller bosted, og kan svekke tilliten til fellesskapsløsningene som velferdsstaten bygger på. Samtidig vil utenforskapet i samfunnet øke, og det er grunn til å frykte at kommunene vil nedprioritere forebyggende tiltak.

Svak kommuneøkonomi er også oppskriften på svekket samfunnsberedskap. I totalberedskapsmeldingen blir kommunene omtalt som «den grunnleggende byggesteinen i vår

beredskap». Et forsvarlig helse- og utdanningstilbud til befolkningen og næringslivet også i krisetider forutsetter en styrket kommuneøkonomi.

Unio advarer samtidig mot å forsøke å løse utfordringene i kommunene ved å senke kompetansekravene til de ansatte eller redusere andre statlige pålegg som vil gå ut over kvaliteten på tjenestene og innbyggernes rettssikkerhet.

Unio krever:

- Innbyggertilskuddet i kommunesektorens frie inntekter, kap. 571/572 post 60, må økes betydelig ut over regjeringens forslag i statsbudsjettet.

Helse og omsorg

Et varig løft for helsevesenet – en nasjonal nødvendighet

Helsevesenet er samfunnets rygggrad og avgjørende for beredskap i både hverdag og kriser. Vi står overfor en kritisk situasjon som krever langsiktig og tverrpolitisk innsats. Det er behov for et varig løft i helse- og omsorgstjenestene, men regjeringens forslag til statsbudsjett for 2026 møter ikke dette behovet.

Unio ber Stortinget ta initiativ til et bredt, tverrpolitisk helsepolitisk forlik som grunnlag for en nasjonal langtidsplan for helse- og omsorgssektoren. Formålet er å sikre langsiktig og helhetlig styring, bærekraftig ressursbruk og koordinert innsats på tvers av forvaltningsnivåer og sektorer. Planen skal bidra til å møte demografiske endringer, kompetanseutfordringer og økende behov i befolkningen, og samtidig styrke tilliten til velferdsstatens evne til å levere tilgjengelige og kvalitetssikrede helsetjenester over tid.

Sykehus

Regjeringen ønsker økt aktivitet i helsesektoren, men kutter samtidig i ulike tjenester, noe som truer kvalitet og pasientsikkerhet og skaper et ytterligere ressurspress som undergraver målet.

Mye av den foreslåtte veksten i sykehusbudsjettene på 3,143 mill. kroner spises opp av økte kostnader (beregnet til 2,8 milliarder, kap. 732). Unio mener at driftsrammen til de regionale helseforetakenes må styrkes med 1,7 mrd. kroner for å dekke økte rente- og kapitalkostnader og videreføring av aktivitetsveksten fra Ventetidsløftet. Sykehusene har over flere år blitt pålagt stadig nye oppgaver uten tilstrekkelig finansiering. Det er positivt at regjeringen bevilger mer penger til drift og investeringer, men økte renter, avdrag og kapitalkostnader som følge av nye byggeprosjekter reduserer handlingsrommet betydelig. Realveksten i bevilgningene til de regionale helseforetakene dekker knapt den demografiske kostnadsveksten, og når aktivitetsveksten fra Ventetidsløftet videreføres uten ekstra midler, skapes en reell underfinansiering. Dette gir høyere belastning på ansatte og svekker kvaliteten i pasientbehandlingen. Flere helseforetak har varslet innstramminger og stans i nyrekruttering. Skal Ventetidsløftet opprettholdes og helsereformen regjeringen varsler bli reell, må økonomien i spesialisthelsetjenesten sikres.

Kommunene

En særlig utfordring for kommuneøkonomien er statens tilskudd til ressurskrevende helse- og omsorgstjenester. Unio mener at kommunene må få dekket utgifter til særlig ressurskrevende helse- og omsorgstjenester, kap. 575 post 60 og 61, fullt ut for å sikre likeverdige tjenester i alle kommuner.

Tilskuddsordningen til helseteknologi i kommunal helse- og omsorgstjeneste er foreslått økt med 1,9 prosent fra saldert budsjett 2025, men behovet er langt større enn den foreslåtte rammen. Digitalisering er avgjørende for å møte personellmangel og økt tjenestebehov, og Unio mener den søkbare delen av satsingen bør dobles til 150 mill. kroner (kap. 701 post 60).

Helsefremmende, forebyggende og rehabiliterende tjenester

Helsefremmende, forebyggende og rehabiliterende tjenester må styrkes for å redusere presset på helsevesenet. Denne nødvendige dreiningen synes ikke i budsjettet.

Helsedirektoratet er i gang med å utarbeide nasjonale handlingsplaner for habilitering og rehabilitering. Unio er opptatt av at denne planen må følges av konkrete tiltak som sikring av nok kompetanse, forpliktende styringsverktøy og tilstrekkelig finansiering. Det er derfor avgjørende at de nye handlingsplanene ikke bare blir intensjonserklæringer, men reelle verktøy for utvikling og styrking av feltet. Unio mener derfor at området må styrkes med 500 millioner kroner, herunder kap. 714, post 60 og kap. 733, post 21. Unio mener at midlene må brukes på flere ansatte med relevant kompetanse, generell styrking av folkehelsearbeidet i kommune, og styrking av frisklivsentralene.

Unio er imot forslag om å fjerne stønadspunkt 14 i folketrygden, som gir refusjon til pasienter med sterkt nedsatt evne til egenomsorg. Vi mener forslaget vil ramme sårbare grupper og blant annet øke ulikhet i tannhelse.

Psykisk helse

Riksrevisjonen kritiserer staten for sviktende oppfølging av pasienter med alvorlige psykiske lidelser og rusproblemer. Årets budsjett møter ikke disse behovene.

Opptrappingen innen psykisk helse (kap. 765) er foreslått til bare 140 mill. kroner. Det står i sterk kontrast til Unios krav om minimum 600 mill. kroner for å sikre at pasienter som lever med utfordringer med psykisk helse og rusutfordringer skal få den hjelpen de har krav på.

Barn og unge

Universelle helsefremmende tiltak er viktig for å forebygge utenforskap og uhelse hos barn og unge. Helsestasjon- og skolehelsetjenesten er presset på kapasitet og kompetanse. Regjeringen foreslår å legge tilskuddet til tjenesten på 472 mill. kroner inn i et nytt tverrsektorielt tilskudd til kommuner for forebyggende tiltak for barn og unge, inkludert fokus på utsatte grupper. Den eneste lovpålagte forebyggende og universelle tjenesten til barn og unge må dermed konkurrere med en rekke andre tiltak og formål.

Unio støtter regjeringens forslag om å fjerne egenandeler for 16- og 17-åringer hos fastlege og legevakt. Vi mener imidlertid at all helsehjelp, for eksempel også fysioterapi, må være gratis opp til 18 år. Det er allerede et egenandelsfritak opp til 26 år innen psykisk helsevern.

Utdanning og kompetanse

For å sikre bærekraftige tjenester må det være nok personell med riktig kompetanse. Det krever en prioritering av helseforskning, i tråd med langtidsplanene for forskning og høyere utdanning, og en styrking av bevilgningene til universitetene og høyskolene. Studieplassene til en rekke helseutdanninger som kom i Utdanningsløftet 2020 blir nedtrappet, totalt 414 mill. kroner. I 2026-budsjettet foreslår regjeringen en realvekst i UH-rammen på 0,1 prosent sammenlignet med 2025. Rammene til universiteter og høyskoler må styrkes, og det må utdannes helsepersonell i tråd med samfunnets behov framover.

Reverser kuttene i FHI

Folkehelseinstituttet (FHI) har de siste årene vært gjennom store budsjettkutt som har medført omstillinger og nedbemanning. Koronapandemien viste hvor viktig FHI er for beredskapen i Norge. Unio mener derfor at det er urovekkende at regjeringen nok en gang foreslår kutt i FHIs budsjett, denne gang med 40,1 mill. kroner som et effektiviseringstiltak. Stortinget må reversere dette kuttet slik at FHI fortsatt kan ivareta beredskaps- og forskningsaktivitet, og slik at ytterligere nedbemanning ikke blir nødvendig.

Unio krever:

- at Stortinget tar initiativ til et bredt, tverrpolitisk helsepolitisk forlik som grunnlag for en nasjonal langtidsplan for helse- og omsorgssektoren.
- at sykehusbudsjettene økes vesentlig mer enn det regjeringen foreslår. Det må kompenseres for økte lånekostnader og økte aktivitetskrav med 1,7 mrd. kroner.
- at Kommunene må få dekket utgifter til særlig ressurskrevende helse- og omsorgstjenester fullt ut, jf. kap. 575 post 60 og 61.
- at Tilskuddsordningen til helseteknologi i kommunal helse- og omsorgstjeneste, kap. 701 post 60, må økes til 150 mill. kroner.
- at helsefremming, forebygging, habilitering og rehabilitering må styrkes med minimum 500 millioner kroner.
- at tilbudet til psykisk syke og rusavhengige må trappes opp vesentlig mer enn det regjeringen legger opp til, en styrking med 460 mill. kroner.
- at all helsehjelp må være gratis for unge opp til 18 år.
- at det opprettholdes et øremerket tilskudd på minimum 600 millioner kroner til helsestasjon og skolehelsetjenesten uten å blande disse midlene inn i en ny tverrsektoriell ordning.
- at rammene til universiteter og høyskoler må styrkes, og at det må utdannes helsepersonell i tråd med samfunnets behov framover.
- at Stortinget reverserer det foreslåtte kuttet på 40,1 millioner i FHIs driftsutgifter, kap. 745 post 01.

Klima og miljø

Det er positivt at regjeringen forslår å trappe opp CO₂-avgiften i 2026-budsjettet. Vi har samtidig merket oss betydelige kutt i støtten til Enova og støtten til skogvern, og at klimasats og natursats kuttes.

Når utslippene ikke går raskt nok ned, må klimapolitikken skjerpes gjennom nye og forsterkede tiltak. Man kan for eksempel vurdere å øke CO₂-avgiften raskere tidlig i perioden fram til 2030. Sosiale utslag av økte miljøavgifter må kompenseres gjennom skattelettelser, overføringer og bedre og billigere offentlige tjenester.

Unio mener Enova må gi ENØK-støtte også til statlige virksomheter, sykehus og universiteter og høyskoler på lik linje med næringslivet.

Klimasats og Natursats setter kommunene i stand til å sette i gang tiltak for å kutte utslipp og til å ta vare på natur. Disse ordningene må styrkes betraktelig, og klimasats må utvides til også å omfatte statlige virksomheter.

En undersøkelse fra Riksrevisjonen fra 2022 viste at det offentlige i for liten grad bruker innkjøpsmakten sin til å minimere miljøbelastningen og fremme klimavennlige løsninger.

Det offentlige kjøper varer og tjenester for rundt 740 milliarder kroner i året ifølge tall fra SSB. Fra 1. januar 2024 ble anskaffelsesregelverket endret slik at klima- og miljøhensyn nå som hovedregel må vektas med minimum tretti prosent i offentlige anskaffelser. Alternativt kan det stilles klima- og miljøkrav i kravspesifikasjon, dersom det er klart at dette gir en bedre klima- og miljøeffekt. For å sikre at intensjonen med de nye reglene nås, mener Unio at det er nødvendig å styrke grønn anskaffelses- og innkjøpskompetanse i staten og kommunene.

Unio krever:

- Klimabudsjettet for 2026 må vise at vi klarer 2030-målene med god margin, hvis ikke må klimapolitikken skjerpes gjennom forsterkede og nye tiltak. CO₂-avgiften kan for eksempel økes raskere de nærmeste årene.
- Naturavtalen må følges opp med bl.a. konkrete tiltak og planer for bevaring og restaurering av natur og biologisk mangfold. Bruk av natur må få en pris.
- Det må bevilges 1 mrd. kroner til en Klimasats-ordning for kommuner og statlige virksomheter (kap. 1420 post 61) og 500 millioner kroner til en Natursats-ordning (kap. 1420 post 60).
- Det må gis ENOVA-støtte til ENØK-tiltak i statlig sektor.
- Styrking av grønn anskaffelses- og innkjøpskompetanse i staten og kommunene.

Barnehage, grunnskole og videregående opplæring

Barnehagens bemanning er avgjørende for hvor godt barn har det i barnehagen. Kravene som stilles til barnehagens pedagogiske virksomhet er omfattende. For å kunne følge opp alle barn, er det avgjørende at personalet i barnehagen både har nok tid og kompetanse til å planlegge, gjennomføre og vurdere barnehagens praksis.

I revidert nasjonalbudsjett 2025 bevilget Stortinget midler for inneværende budsjettår til toppet bemanning i barnehagene. Disse midlene blir fordelt til kommunene gjennom en forpliktende søknadsordning, og kommer i tillegg til at Stortinget over tid både har bevilget økte midler til økt

bemanning og flere barnehagelærere gjennom kommunenes frie inntekter og ulike tilskudd. Unio mener at denne opptrappingen må fortsette, og at de økte midlene må være så forpliktende som mulig.

Regjeringen foreslår å bevilge 206 mill. kroner til en lesesatsing i skolen. 120 mill. kroner av disse skal gå til innkjøp av fysiske lærebøker. Det er svært viktig at lærebokmidlene faktisk blir brukt til innkjøp av fysiske lærebøker, og ikke brukes til andre formål.

Unio viser til at utvidelsen av veiledningsordning for nyutdannede lærere i barnehage og på videregående skole, som ble innført høsten 2025, gjennom dette budsjettforslaget nå er finansiert for hele året. De første årene som lærer er den mest kritiske fasen. Svært mange har dessverre sluttet tidlig i jobben, og mange har følt seg overlatt til seg selv. Derfor er det viktig at det fortsatt satses på veilederordning for nyansatte lærere.

For øvrig viser vi til vårt innspill om at regjeringens forslag til økning i frie inntekter ikke er tilstrekkelig til å dekke det reelle behovet i kommunesektoren, og at Stortinget må øke de frie inntektene vesentlig mer enn regjeringen legger opp til.

Høyere utdanning og forskning

Høyere utdanning

Etter mange år med kraftige årlige budsjettkutt, ser det endelig ut til at kuttet i rammen på kapittel 260 totalt sett er bremsset opp i forslaget til budsjett for 2026. Unio vil likevel påpeke at mange års kutt har fått negative følger for flere institusjoner som har måttet kutte i studietilbud.

Samtidig viderefører regjeringen sine årlige kutt til «inndekning for nye satsinger», som innebærer å flytte midler til prioriterte områder. I praksis betyr dette at noen institusjoner opplever vekst, mens de fleste institusjonene vil reelt sett vil få mindre frie midler til drift. Kuttet i basisbevilgning utgjør 346,2 mill. kroner totalt på kapittel 260 fordelt med 312,2 mill. kroner over post 50 og 34,0 mill. kroner over post 70.

Etter flere år med stramme budsjetter, er universitetene og høyskolene i en presset økonomisk situasjon. Mange har allerede sagt opp ansatte og lagt ned studietilbud. Til tross for noen sterke, tematiske satsinger, vil ikke denne situasjonen endre seg. Det er grunn til å frykte flere nedleggelser av små, men viktige studietilbud, og nye kutt iblant annet forskningstid og antall ansatte.

Unio er bekymret for hva denne utviklingen vil bety for samfunnets kunnskapsberedskap. Å bygge solid forskningsbasert kunnskap kommer hele samfunnet til gode, og bygger på noen grunnleggende forståelser av hva som sikrer et demokratisk og åpent samfunn. Selv om vi må prioritere utdanninger som samfunnet trenger, handler kunnskapsberedskap også om langsiktig satsing i bredden av både disiplin- og profesjonsfagene. En forutsetning for dette er at rammevilkårene til høyere utdanning er gode nok, vi må ha råd til den langsiktige forskningen som kan komme til nytte mange år fram i tid, og universiteter og høyskoler må ha autonomi og akademisk handlefrihet.

Unio mener at en større andel av samfunnets ressurser må gå til utdanning og forskning. Vi opplever at det motsatte skjer. I de siste budsjettene har universiteter og høyskoler fått realnedgang i bevilgningene, til tross for høy oljepengebruk.

Det beste for samfunnet ville vært å investere mer i forskning og utdanning, men tidligere budsjettforhandlinger har ofte ført til økte kutt i kunnskapsbevilgningene. Det har vi ikke råd til nå. Universitetene og høyskolene trenger hver eneste krone for å kunne gi studentene skikkelig oppfølging og holde forskningsaktiviteten oppe. Nye kutt vil bety lavere kvalitet.

Unio krever:

- Reverser kuttet «inndekning for nye satsinger» på kap. 260 med 312,2 mill. kroner og tilbakefører midlene til UHs ramme.
- Ikke påfører høyere utdanning ytterligere kutt under budsjettforhandlingene.

Forskning

Forslag til statsbudsjett for 2026 innebærer en realøkning på 1,8 prosent i de samlede bevilgningene til forskning. Veksten skyldes imidlertid i hovedsak økt kontingent EUs rammeprogram og deltakelse i European Space Agency (ESA) og EASP-avtalen. Dette er derfor ikke det forskningsbudsjettet Norge trenger for å møte de store samfunnsutfordringene som perspektivmeldingen er tydelig på at landet står overfor. Utviklingen av ny kunnskap gjennom forskning, ikke minst den langsiktige grunnforskningen, utgjør mye av grunnlaget vi står på når vi skal håndtere utfordringer og kriser. For å sikre bærekraft, vekst, samfunnssikkerhet og beredskap kreves derfor en kraftig satsing på forskning og innovasjon.

For å nå målene som omtales i perspektivmeldingen, er det nødvendig med et tverrpolitisk forlik for å øke den offentlige forskningsinnsatsen i likhet med våre naboland. Draghi-rapporten anbefaler at EU øker sine forskningsinvesteringer betydelig for å styrke konkurransekraft og samfunnssikkerhet. Både Danmark, Sverige og Finland har allerede lagt store summer på bordet for å henge med i framtidens konkurransesituasjon. Vi i Olje-Norge, som skal gjennom en kanskje enda mer krevende økonomisk omstilling, burde definitivt gjøre det samme.

Det er bred enighet om at forskningsinstituttene spiller en svært viktig rolle for en kunnskapsbasert samfunnsutvikling og for norsk omstillings- og innovasjonsevne. Grunnbevilgningen til forskningsinstituttene er imidlertid altfor lav. I 2023 var den samlet sett på 13 prosent. For europeiske institutter ligger den mellom 20 og 50. Samtidig opplever mange institutter fallende oppdragsinntekter fra næringslivet og økende konkurranse om offentlige forskningsmidler. Mange forskningsinstitutter er derfor i en krevende situasjon, og flere nedbemanner. Det svekker landets kunnskapsberedskap og innovasjonsevne. I tillegg må det legges til rette for fortsatt høy deltakelse for instituttene i Horisont Europa. I dag kompenserer ikke ordningen Retur-EU fullt ut for instituttenes kostnader. Når EU-prosjektmidler dekker 60 prosent og Retur-EU dekker 30, går EU-prosjektene fortsatt med 10 prosent tap.

Unio krever:

- Offentlig investeringer i forskning og innovasjon økes til 1,25 prosent av BNP fram mot 2030 for å sikre kunnskapsutvikling og stimulere til forskning, utvikling og innovasjon (FoU).
- Trapp opp forskningsinstituttens grunnbevilgning til å utgjøre minimum 15 prosent av instituttenes årlige inntekter, i tråd med Forskningsrådets forslag.
- Retur-EU må innrettes slik at kostnadene for deltakelse dekkes fullt ut.

Studentøkonomi

Studiestøtten er det viktigste utjevnerende tiltaket i høyere utdanning. Uten en studiestøtte som er til å leve av, kan høyere utdanning bli forbeholdt unge fra ressurssterke familier. For lav studiestøtte gjør også at det ikke lenger er mulig å være student på fulltid. Det er uheldig for den enkelte som ikke kan konsentrere seg fullt ut om å studere, men også for samfunnet som risikerer at stadig flere går gjennom studiene uten å tilegnes seg så mye kunnskap som de kunne ha gjort og som framtidens kunnskapssamfunn har behov for.

Regjeringen foreslår at studiestøtten skal øke med kun 2,1 prosent i 2026. Det er altfor lite. Unio ber Stortinget sørge for at nivået på studiestøtten knyttes til utviklingen i folketrygdens grunnbeløp (G), slik at studentene sikres en inntektsutvikling på linje med andre. Studiestøtten bør utgjøre minst 1,5 G. Samtidig bør stipendandelen økes.

Unio viser til regjeringens forslag til sletting av studielån, og prosessen rundt dette før forhandlingene med opposisjonspartiene på Stortinget har startet. Vi vil sterkt understreke at inndekning av gjeldssletteordningen til å gjelde sentralitetssone 5 og 6 ikke må gå ut over studiestøtten til dagens studenter.

Unio krever:

- Studiestøtten knyttes til folketrygdens grunnbeløp og økes til 1,5 G fra og med 2026.
- Stipendandelen av studielånet økes.

Den frie og uavhengige pressen må styrkes

En fri og uavhengig presse, med høy tillitt i befolkningen, er svært viktig for den demokratiske beredskapen. Det er derfor bekymringsfullt at undersøkelser viser at stadig færre, og spesielt de yngste, oppsøker redaktørstyrte nyhetsmedier eller får med seg nyheter på tradisjonelle plattformer. Unge har også mindre tillit til mediene. Medieundersøkelsen 2025 viser eksempelvis at andelen menn mellom 16 og 24 år som sier at de har ingen eller lav tillit til informasjon fra redaktørstyrte medier er hele 28 prosent.

Dersom mediene ikke lykkes med å få flere unge til å bruke redaktørstyrte journalistiske medier, er det en trussel mot vårt demokrati og evnen til å opprettholde den sivile motstandskraften vi har i befolkningen i dag. Unio mener derfor at Stortinget må øke støtten til prosjekter i norsk media rettet mot unge, for eksempel ved å heve innovasjonstilskuddet på kap. 335 Medieformål post 71 Mediestøtte.

Unge under 30 år etterspør i langt større grad enn andre lyd- og bildenyheter. Et annet tiltak som bør gjennomføres for å nå de unge er derfor at det må gjeninnføres et plattformnøytralt merverdiavgiftsfritak for norske nyhetsmedier. Et slikt tiltak anbefales også av Medietilsynet.

Skal vi også i framtiden ha en fri og uavhengig presse i Norge, må norske medier ha tilstrekkelig med inntekter til å overleve. I dag ser vi at store deler av annonsemarkedet, også offentlige midler, kanaliseres til globale teknologigiganter som i liten grad bidrar til verdiskaping i Norge. Unio mener derfor at Stortinget må øke pressestøtten for å styrke norske redaktørstyrte medier i konkurransen mot plattformer som Google og Meta.

Økt pressestøtte bør finansieres ved at det innføres en digital omsetningsskatt (DST) slik flere andre land allerede har gjort. Det vil si en nasjonal skatt på digitale tjenester – som reklame og salg av brukerdata. Innføring av DST vil også tette et åpenbart skattehull.

Unio krever:

- Innovasjonstilskuddet på kap. 335 Medieformål post 71 må økes med minst 10 mill. kroner.
- Det må gjeninnføres et plattformnøytralt merverdiavgiftsfritak for norske nyhetsmedier.
- Pressestøtten må økes. Økningen bør finansieres ved at det innføres en digital omsetningsskatt (DST).

Politiet

Unio mener dekningsgraden må økes til 2 politifolk per 1 000 innbyggere i alle politidistrikt. Beregninger utført av vårt medlemsforbund Politiets Fellesforbund viser at det, basert på tall fra 3. kvartal 2024, er behov for i overkant av 2 mrd. kroner i friske midler – ut over lønns- og prisvekst – for å nå denne målsettingen.

Budsjettbehovet fordeles ved bruk av politiets ressursanalyse 2023 på følgende måte:

- Politibemanning: 1,37 milliarder kroner (lønnsutgifter, pensjonspremie og arbeidsgiveravgift).
- Drift: 569 millioner kroner (EBA-kostnader, straffesaksutgifter, Politiets IT-enhet og Politiets Fellestjenester).
- Investeringer: 169 millioner kroner (IKT, kjøretøy og personlig utstyr).

Økningen regjeringen har lagt opp til i budsjettforslaget dekker ikke engang lønns- og prisvekst.

Vi registrerer også med bekymring at Politidirektorat igjen innlemmes i politiets driftsmidler. Dette vil føre til færre politifolk og mer byråkrati.

Unio frykter at politiets kriminalitetsbekjempelse vil bli enda dårligere dersom dette budsjettet vedtas. Budsjettet svarer heller ikke på det trusselbildet vi står overfor, spesielt med økt ungdomskriminalitet, kriminelle nettverk og trusler mot nasjonal sikkerhet.

Unio krever:

- Stortinget må bevilge 2 mrd. kroner i friske midler til politiet – ut over lønns- og prisvekst. Bevilgningen vil gi tilstrekkelig finansiering til å øke dekningsgraden til 2 politi per 1 000 innbyggere i alle politidistrikt.

Bibliotek

Forskning viser at skolebibliotekene har en vesentlig effekt på elevenes prestasjonsnivå. Fagfornyelsen og de nye læreplanene understreker behovet for et godt skolebibliotek med en kompetent skolebibliotekar. Det er behov for forskning som kartlegger skolebibliotekenes effekt for økte leseferdigheter og evne til kritisk tenkning.

Lov om folkebibliotek § 9 peker på statens ansvar knyttet til drift av folkebibliotekene i Norge. I lys av den krevende økonomiske situasjonen i kommunene, er det nødvendig at staten bidrar til dekning av utgifter som sikrer et minimumstilbud i alle kommuner.

Både skolebibliotek, folkebibliotek og UH-bibliotek landet over har over flere år opplevd kraftige kutt i budsjettene. Vi har konkrete eksempler på skoler som ønsker å bemanne skolebiblioteket med «frivillige» pensjonister. Resultatet av kuttene er at bibliotekene står i akutt fare for ikke lenger å kunne svare på samfunnsoppdraget. Unio mener derfor at det er behov for å øremerke midler til både skolebibliotek og folkebibliotek.

Unio krever:

- Tilskudd til skolebibliotek og folkebibliotek må flyttes til budsjettposter der tilskuddene er øremerket slik at det sikres at midlene går til formålet.
- Det må etableres en tilskuddsordning på 150 mill. kroner årlig for folkebibliotek for drift og investering, og som er søkbar fra og med medio april 2026. Ordningen utformes etter modell fra den svenske satsingen «Stärkta bibliotek».

Den norske kirke

Den norske kirke som grunnlovsfestet og landsdekkende folkekirke er en viktig del av alle lokalsamfunn i Norge. Kirken er til stede når mennesker trenger den. Gjennom arbeidet med gravferd, dåp, vielser, gudstjenester, konfirmasjon og beredskap kjenner kirkens ansatte sitt lokalsamfunn og er til stede med støtte og livsriter i en urolig verden.

Den norske kirke bidrar utover dette til fellesskap og forebygging av utenforskap over hele landet, og skaper trygge møteplasser for barn, unge og voksne og eldre der de bor. Prester, diakoner og kateketer tilbyr lavterskel fellesskap og samtaletilbud i tillegg til andre tiltak som sorggrupper, babysang, besøkstjeneste, nærmiljømiddag, generasjonstreff og språkkaféer.

Den norske kirkes finansieres delvis over statsbudsjettet og delvis over kommunebudsjettene. Det er viktig at tilskuddet over statsbudsjettet er forutsigbart, da kirken også er en viktig del av den sivile beredskapen og krisehåndteringen der folk bor. Det er derfor positivt at regjeringen legger opp til å øke tilskuddet i takt med veksten i kommunal deflator.

Krevende økonomiske tider i mange kommuner bidrar også til å sette lokalkirken under stort press. Unio mener at også kommunene må bidra til å opprettholde finansieringen av kirkens arbeid.

Unio krever:

- Bevilgningen til Den norske kirke må videreføres på dagens nivå i både stats- og kommunebudsjettene, justert for pris- og lønnsvekst.
- Arbeidet med en ny tilskuddsmodell for tros- og livssynssamfunnene må legge til grunn en anerkjennelse av Den norske kirkes grunnlovsfestede rolle som landsdekkende folkekirke.

Internasjonal bistand

I regjeringens forslag til budsjett foreslås støtten til utdanning i bistandspolitikken redusert med 200 mill. kroner. Regjeringen skriver at den vil prioritere utdanning i krise- og konfliktsituasjoner. Det er positivt, men den kontinuerlige nedgangen i støtten til utdanning regjeringen Støre gjennomfører vil gå på bekostning av både barn og unges mulighet til å gå på skole, og mer langsiktige mål som kvalifiserte lærere i alle klasserom og etableringer av gode utdanningssystemer.

Innenfor bistandspolitikken foreslår regjeringen videre å øke støtten til styresett og offentlige institusjoner med om lag 99 mill. kroner. Regjeringen legger vekt på å styrke nasjonal ressursmobilisering i utviklingsland blant annet ved å øke skatteinntekter og å forebygge og bekjempe skatteunndragelser, korrupsjon, organisert kriminalitet, hvitvasking og ulovlig kapitalflyt. Dette er positivt.

**Unio er Norges største hovedorganisasjon for universitets- og høyskoleutdannede.
Vi har over 400 000 medlemmer fordelt på 14 forbund.**

Unio skal være den hovedorganisasjonen som best ivaretar universitets- og høyskoleutdannedes interesser ved å arbeide for høyere verdsetting av kunnskap, forskning, kompetanse og ansvar.

Unio vil sikre og videreutvikle velferdsstaten og samfunnets fellesverdier: sikre full sysselsetting, øke forskningen, kjempe mot fattigdom og privatisering av sentrale offentlige tjenester, øke verdsettingen av utdanningsgrupper i offentlig sektor, sikre gode trygde- og pensjonsordninger.

Unios medlemsforbund:

Utdanningsforbundet • Norsk Sykepleierforbund • Forskerforbundet
Politiets Fellesforbund • Norsk Fysioterapeutforbund • Det norske maskinistforbund
Akademikerforbundet • Norsk Ergoterapeutforbund • Norsk Radiografforbund
Spir – Profesjonsforbundet for prester, diakoner, kateketer og pedagoger
Bibliotekarforbundet • Norsk Tannpleierforening
Norsk logopedforbund • Skatterevisorenes Forening

Stortingsgata 2
0158 Oslo
sentralbord: 22 70 88 50
post@unio.no
www.unio.no